

Rogatakt

I verkstaden *Rogatakt* byr me på rytmiske Rogalandstradisjonar som lyd og rørsle. Ungdommane vil både få sjå, høyre, ta på og danse til folkemusikken i Rogaland.

Kva er folkemusikk og folkedans i Rogaland og Sandnes?

Visste de at i Rogaland vart det dansa gammeldans, halling og springar over heile fylket, men at både pietisme og modernisme nesten tok knekken på heile dansetradisjonen? Visste de at også i Rogaland vart det, og at det fortsatt blir spelt hardingfele?

Det som me i dag kallar for folkemusikk og folkedans var ein gong poplærmusikk og populære dansar. Folk samlast for å dansa av eigen lyst til populære melodiar. Dansen og musikken var ein sjølvstendig del av det å vera saman på. I dag er folkemusikk og folkedans definisjonen på ein rytmisk musikk- og dansesjanger som har lokalt opphav, som kjem frå ein stad, for eksempel Sandnes, og som har blitt vidareført frå vaksne til born i generasjonar. Dansen og musikken har heile tida blitt endra i møte med ulike personar, og ulike generasjonar. Kvar generasjon har sett sin merkelapp på tradisjonen.

I *Rogatakt* vil utøvarane gje ungdommane si oppleving og tolking av folkemusikken og dansen i Rogaland med utgangspunkt i dansane/rytmene *reinlender* og *springar* frå Suldal samt solodansen *halling*. Det er hardingfela som vert det berande dansemusikkinstrumentet i verkstaden.

Ide/Opplegg:

Rogalender - Bygda Dansar Rogaland er ein del av eit nasjonalt danseprosjekt hovudsakleg retta mot ungdom frå 15-19 år. Hovudfokus i prosjektet er formidling og vidareføring av norsk folkedans, og tilrettelegging av folkedans for scene. Det er utvikla og bygd opp av Stiftinga for folkemusikk og folkedans, og vert i dag drive av stiftinga sitt eige senter, Norsk senter for folkemusikk og folkedans. DKS-Rogaland har tatt tak i ideen og produsert danseverkstad for ungdomskular og vidaregåande skular i fylket. Danseverkstaden er ei oppleving i seg sjølv, men kan også vera byrjinga på deltaking i *Rogalender*: sjekk www.bygdadansar.no.

Lærerveiledning

I Verkstaden *Rogatakt* er utgangspunktet at den beste opplevinga og kunnskapen om folkemusikk og folkedans får ein ved å engasjera seg og vera med i dansen. Musikken og dansen er nært knytte saman.

Verkstaden fell inn under læreplanmåla for musikk og kroppsøving i grunnskulen og den vidaregåande skulen. Alle regionar i Noreg har sine særprega musikktradisjonar/kulturar. Vi har også viktige musikktradisjonar av nyare dato, også frå ulike innvandarmiljø. *Rogatakt* tek for seg musikk- og dansetradisjonar i Rogaland som har vore ein del av felleseige til innbyggjarane i vår region, men som i dag er svært lite kjende.

Me har laga ei lærarretteiing for ei enkel skildring av danse- og musikkformene brukte i verkstanden, og tips til vidare arbeid i skulen.

Springar frå Suldal

Me veit at det har blitt dansa springar i store delar av fylket, men det er i Bjerkreim og Suldal at tradisjonen heldt seg så lenge at folkemusikk- og folkedansinnsamlarar fekk bevart dansen og musikken for ettertida. Springardansinga i Suldal har helde seg sterkt og i ubroten tradisjon, dansarar over heile Rogaland har villa lære seg denne springaren, og den er difor blitt eit felleseige i nåtida for heile Rogaland.

Springaren er den eldste pardansen me kjenner til i Rogaland. Han har tre delar, ein *vendingsdel* der dansarane vender og snur under armane på kvarandre på ulikt vis, ein *lause* der paret dansar kvar for seg, og ein *samdansdel* der paret dansar rundt saman. Innan denne relativt strengt oppbygde forma har dansarane stor fridom til å forma sin dans. Variasjon og improvisasjon pregar dansen i val av motiv og steg. Springar-slåttane (melodiane) i Rogaland er særprega. Dei er bygd opp etter små motiv, og har inga markert tungtakt – heilt ulikt dei melodiane me er vane med å høyre til vanleg.

I heftet «Bergteken – Bind 2. Folkemusikk frå Rogaland, emnehefte i musikk» av Ruth Anne Moen finn de ei enkel forklaring på dansen. Vi anbefaler at de tek ein kikk her for vidare arbeid med dansen etter verkstaden! Heftet kan kjøpast av Ryfylkemuseet.

Halling

Musikarane har fleire halling-slåttar (musikk-stykke) som har sitt opphav i Rogaland, men danseforma halling kjenner me berre deler av. Me veit at dansen halling både har blitt dansa solo og som par. «Hukkedansen» (krukedansen) er eit typisk motiv i hallingen, men kunne også dansast som ein dans i seg sjølv. I *Rogatakt* vil me formidle solodansen slik han i dag vert dansa over heile landet vårt med nokre av Noregs beste hallingutøvarar.

Under rubrikken multimedia og vedlegg finn de idear til danseundervisning, og eit opptak med halling frå Kappleik.

I heftet «Bergteken – Bind 2. Folkemusikk frå Rogaland, emnehefte i musikk» av Ruth Anne Moen er oppbygging av halling- og springarslåttane godt forklarte. Her er det mange gode idear til vidare arbeide med musikken.

Reinlender

Pardansen reinlender blir dansa over heile landet, men har eigne variasjonar som både er allment kjent i Noreg, og som er unike for Rogaland. Reinlenderen høyrer inn under gammeldansslekta, eller runddansslekta som har blitt fagtermen i fagmiljøet. Runddans refererer til det å danse rundt, det sentrale elementet i desse dansane. Valsen var den første runddansen me kjenner til i Noreg, og vart dansa her så tidleg som i slutten på 1700-talet. Reinlenderen vert rekna som den livligaste, den mest uflidde av runddansane. Han vert dansa i 2-takt i relativt høgt tempo, snuen er hurtig.

Det er laga mange lærarrettleiingar og læreverk der reinlender er skildra for undervisning i skulen. Normalforma av reinender som er skildra i desse læreverka er svært lik reinlenderen slik han vart dansa av mange rundt forbi i Rogalandstraktene.

Lærarrettleiinga er laga av Norsk senter for folkemusikk og folkedans og Bygda Dansar Rogaland, ført i pennen av Siri Mæland. Kjelder: Bakka, Egil. 1991. «Europeisk dansehistorie». Bakka, Egil. Moen, Ruth Anne. 2008. «Bergteken. Del 2. Læreverk for folkemusikk og folkedans i Rogaland». Semb, Klara. 1991. «Norske folkedansar. Turdansar».

Museum, folkemusikkarkiv eller lokale utøvarar kan vere viktige ressursar for skulen når de undersøker musikktradisjonar frå dykkar nærområde eller region. Ønskjer de meir informasjon om folkemusikken og folkedansen i Rogaland, har de fleire moglegheiter:

- Folkemusikkarkivet for Rogaland, Ryfylkemuseet
Kontaktinfo Åshild Vetrhus, tlf 97503463, epost: ashild.vetrhus@ryfylkemuseet.no
Tove Solheim, tlf 95924144, epost: tove.solheim@ryfylkemuseet.no
- Læreverk for folkemusikk og folkedans i Rogaland
«Bergteken» av Ruth Anne Moen (Ryfylkemuseet 2008)
Bind 1: Viser, stev og småstubbar frå Rogaland
Bind 2: Emnehefte i musikk, dans og drama
- Folkedansinstruktør Ingrid O Gjesdal, Sandnes, epost: ingridog@lyse.net
- Toraderspelemann og dansar Håvard Ims, Sandnes, epost: haavard.ims@gmail.com

Lag og organisasjonar:

- Sandnes Folkedanslag: www.sandnes-folkedanslag.no
epost: post@sandnes-folkedanslag.no
- BUL Stavanger, leiar Anne Marie Nerby, epost: anne.nerby@lyse.net
- Vibå spelemannslag, leiar Per Søyland, epost: per.soyland@lyse.net
- Haugesund mållag og ungdomslag, leiar Ellen Waage Liestøl, epost: post@kvalatun.no
- Norsk senter for folkemusikk og folkedans i Trondheim er eit nasjonalt ressurscenter med landets største folkedansarkiv. Vi sel lærebøker, og tilbyr vidareutdanning for lærere «Innføring i norsk folkedans» i samarbeid med NTNU vidare. Kontaktinfo: www.fmfd.no, eller skriv ein mail til: siri@fmfd.no
- Rogalender – Bygda Dansar Rogaland 2016-2019. Kontakt: www.bygdadansar.no, eller skriv ein mail til: bygdadansar@folkemusikkogfolkedans.no

Multimedia og vedlegg:

Bilete 1: Elisabeth S Ellingsen og Torill Steinjord dansar Springar frå Suldal. Her er dei i *vendingsdelen*. Foto: Sff

Bilete 2: Ådne R. G. Kolbjørnshus dansar *hukkedansen*, han krukar som ein del av hallingframføringa si.

Bilete 3: Halling kan vere så mangt! Foto: Sff

Bilete 4: Olav Christer Rossabø

Nettside 1: Undervisningsopplegg i halling frå Folkepedia

<http://www.folkepedia.no/hallingterning>

Nettside 2: Ådne R. G. Kolbjørnshus vinnar i halling på Landskappleiken 2014

<https://www.youtube.com/watch?v=zkwFW2yyv9M4>

Nettside 3: Her vert det dansa reinlender som ein del av Gammeldansfestivivalen i Oppdal. Dansarane kjem frå ulike stader i Noreg, og dansar ulike variantar.

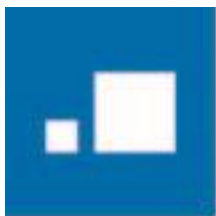
<https://www.youtube.com/watch?v=CkYzT43Lbcg>

Nettside 4: Bygda Dansar promofilm

<https://www.youtube.com/watch?v=7Yhj012l-0Q>

Fleire dansekompani har i dei siste åra teke utgangspunkt i den norske folkedansen:

- Kartellet: <https://kartellet.org/>
- Frikar: <http://www.frikar.com/>
- Hildur: <http://hildurdans.no/>

Den kulturelle
skulesekken
Rogaland

